ДВА СТАВКИ

(Весняна ідилія)

Великий кохінхінський когут у панському курнику злопотів крилами і товстим басом заспівав: "Ку-ку-рі-ку!" Його сильний голос збудив когута на приходстві, і сей заспівав так само басом: "Ку-ку-рі-ку!" Почув се когут в учителя і відповів обом високим тенором, що й він також не спить. А за сими трьома когутами стали відзиватися різними голосами селянські когути в цілім селі, так що "ку-ку-рі-ку" тяглося з півмилі, з одного кінця села аж на другий. А потім знов усе затихло.

Ціле село спало.

Була ясна і тепла ніч навесні. Місяць стояв саме над панським ставком, приглядався собі у воді, як у дзеркалі, і від часу до часу заслонював очі хмаркою: поганий ставок, повен жаб! Аж немило дивитися! Він перейшов понад панським огородом і заглянув у громадський ставок: тут очерети, і болото, і жаб ще більше. Закутавшись у хмарку, місяць пійшов далі своєю дорогою і аж над лісом за селом знову роз'яснив своє бліде повне лице.

Річка, що випливала з лісу і загачена в панському огороді, творила панський ставок, а загачена вдруге на громадській толоці творила громадський ставок, блисла тепер проти місяця сріблом. Небо і повітря стало темно-синє, тілько ліс чорнів оподалік.

Так у сю місячну весняну ніч дивні речі заподіялися в обох ставках. У панському ставку жили польські жаби, бо пан був поляк, а у громадському ставку жили руські жаби, бо громада була руська.

Спершу громадський ставок Дрімав: чи втомилися руські жаби після денної жари, бо їх ставок лежав, як простерта плахта, на сонці, чи,

може, ждали на що,— тихо було у ставку, тілько троща і шувар шуміли ледви замітно.

Один лише самець Жабур не спав і не дрімав; виліз на листок водяної лілії, надувся і думав важку думу. Там, у панськім ставку, о кількасот кроків, діялося щось незвичайне. Чути було поодинокі голоси жаб, але ціла польська жаб'яча громада не верещала, як се було в її звичаї і вдачі. Дивується руський Жабур, що таке сталося галасливим польським сусідам; він зіскочив із листка у воду і помаленьки річкою підплив під польський ставок. Виліз на берег, роздивився і зрозумів у чім діло: панський ставок у тім місці, куди ще місяць кидав своє проміння на воду і на берег, аж кишів від жаб, що збіглися докупи і, очевидно, приготовлялися до великого концерту.

На жабуринні був концертовий поміст. На нього вискочив жваво шляхтич, пан Жабчинський, і почав промову, звісно, по-польськи:

— Куми і кумовеї Святкуємо сеї ночі пам'ять нашого поета Адама, що у своїх поезіях геніальним способом описав не тілько людей і інших звірів, але й нашу жаб'ячу громаду. Хто з вас не знає чудового уступу з "Пана Тадея", посвяченого нашим жаб'ячим концертам! Сей уступ додає нам національної гордості, кожда польська жаба повинна знати його напам'ять. Описуючи вечірній концерт, наш перший і найславніший у слов'янскім світі поет призначив найбільше місця нам, польським жабам. Вечірній або нічний концерт навесні без нашої участі не був би концертом; ми найкращі на світі співаки, бо недаром наш геній описав нас такими віщими словами:

Na final szmerow muszych i ptaszecej wrzawy

Odezwafy si§ chôrem podwôjnym dwa stawy;

Jako zaklçte w gorach kaukazkich jeziora,

Milczgce przez dzien, grajqce z wieczora.

Jeden staw, co ton jasna, i brzeg mial piasczysty,

Modrq, piersiq jçk wydal cichy, uroczysty;

Drugi staw, z dnem blotnistem i gardzielem mçtnym,

Odpowiedzial mu krzykiem zalosnie namiçtnym;

W obu stawach pialy zab niezliczone hordy,

Oba chôry zgodzone w dwa wielkie akordy.

Ten fortissimo zabrzmial, tamten nuci zcicha,

Ten zdaje sie wyrzekac, tamten tylko wzdycha:

Так dwa stawy gadaly do siebie przer pola,

Jak grajace naprzemian dwie arfy Eol'аИ

1 Нарешті, як фінал симфонії живої, Стави прокинулись,— і на відмінні строї До ставу дальшого озвався ближній став. Як ті два озера, що чарівник закляв Поміж кавказькими похмурими шпилями: Удень мовчать вони, а грають лиш ночами, Став, що між луками прозорчасто блищить, В акордах радісних виспівує-бринить, А заболочений та завжди каламутний Рокоче з глибини понуро, глухо", смутно, Як голос розпачу і давньої журби: Концерти почали і в тім, і в тім жаби, Сказати б — не стави озвалися в долині,— Дзвенять Еолові дві арфи старовинні.

Міцкевич, "Пан Тадеуш", переклад з польської М. Рильського.

Мої куми і кумове! Скілько признання для нас у сих словах безсмертного поета! Чим для покійних греків був сам йог Еол зі своїми інструментами, тим для польського народу є ми, польські жаби! Як кавказькі озера, ми мовчимо за дня, розважаємо свою славну минувшину, згадуємо свою вітчизну, в котрій жаби могли переплисти з одного моря в друге; зате вечорами і ночами співаємо про свою недолю: і fortissimo і pianissimo і ридаємо, і зітхаємо. А в нашім співі є нечувана, чисто польська гармонія, наші жаб'ячі ставки складаються в божеські акорди, показуючи, що одно в нас серце і один ідеал; великий став від моря до моря, себто одно велике море, але без солоної води, в котрім ми гуляли би собі без остраху перед бузьками і іншими ворогами нашої вітчини! І ми собі такий став знову заложимо і будемо в нім горою над усіма іншими жабами: московськими, українськими і німецькими, горді на свій давній шляхетський рід, на нашу гармонію і організацію суспільної праці, горді на те, що наш найбільший поет признав нам першенство у вечірніх концертах як найкращим польським співакам, так що, мало що змінивши слова генія, ми можемо покласти на всіх своїх нотах девізу:

W stawach sobie nucimy, jak arfy Eolskie: Zadne zaby nie grajg tak cudnie, jak polskie! 2

Бесідник скінчив, і по цілім польськім ставку розляглися нараз грімкі рехкання і квакання. Почався концерт польських жаб на честь Міцкевича, зложений з патріотичних декламацій, співів, гри на сопілках із трощі і з гімнастики жаб'ячих соколів. Соколи вилазили на стрімкий, високий берег і скакали стрімголов у воду, не розбиваючи собі притім нічого. Крик був такий, що аж до села було чути.

Руський Жабур сидів спершу спокійно на березі, приглядався всему і слухав. Але гадка про вищість польських жаб страшенно гризла його і обурювала тим більше, чим довше думав він над нею; вкінці крикнув він з обурення: "Оввa!" — і, не чекаючи на конець польського концерту, скочив у річку та поплив у громадський ставок. Найшов тут у трощі

ученого професора, доктора Жабського, збудив його носом і спитав наляканим голосом:

' Найсильніше і найніжніше (латин.). 2 В ставах собі ночами, як арфи еольські: Жодні жабн не грають так чудово, як польські (пол.).

— Чи Шевченко не писав нічого про руські жаби? Д-р Жабський думав кілька хвилин. Підніс очі до неба

і почав говорити поважно:

— Наш батько Тарас, заким запалив лучницю правди, волі і науки, мусів перше уродитися, і він справді уродився в часи Наполеона Великого, коли в Європі...

— Я не про се питаюся, тілько чи він писав що про жаби?

— Почекай, я тобі скажу: то все треба брати історично, генетично і критично, треба показати зв'язь...

— Ет! бузько тебе бери!

І Жабур поплив дальше, до громади менше вчених жаб. Збудив усіх голосним окликом: "Куми! куми ех-ех-ех!" Виліз на листок і ждав.

— Квак! квак! Що таке? — спиталася його громада.

— Кривда нам! — зверещав Жабур. Ви спите, а там у польськім ставку наші сусіди величаються, що нема понад них, що вони найкращі співаки, порівнюють себе з богами, а нас не мають і за комарів! Мої куми і кумове! Чи ж є на світі краще як українсько-руська пісня, як наші руські жаб'ячі концерти! Нехай поети величають нас або й ні,— ми скромні і співаємо не для людей і не для слави,— але наша пісня, наша дума не

вмре, не загине! Наші пісні кращі як польські, наші концерти мають європейську славу! Тільки що ми не вміємо так надуватися, як польські жаби! Але нехай вони собі й не знати які мрії снують про одно море, ми в се їх море не поліземо, ми не дамось, нас більше тут! Нехай собі польські поети величають свої жаби, а ми все-таки горою! Наша девіза:

Польських жаб най поїдають довгоногі бузьки; жодні жаби не співають так гарно, як руські.

— Жодні жаби не співають так гарно, як руські! — заспівав ставок.— Славно, куме! Хе-хе-хе!

— Співаймо, браття! Покажім, що ми знаємо!

І руський ставок почав співати. Спершу жалібно, так жалібно, що аж серце краялося, на нуту: "А ти поїхав, мене понехав!" Потім виступив мужеський квартет і заспівав "Реве та стогне Дніпр широкий", пісню дуже відповідну до нічного концерту на ставку. Далі панна Жабківна, вилізши на трощу, співала чудовим сопрано "Ой одна я, одна!", збуджуючи загальний смуток у серцях жаб'ячих кавалерів.

Вкінці цілий ставок заспівав potpourri , зложене по руському звичаю з похоронних і весільних пісень. Хор був прегарний і разом з ясною весняною ніччю впливав на жаб'ячу душу так, що вона розпливалася по цілім ставку.

Проспівавши так кільканадцять пісень, руський ставок утомився і затих. Коли чує, а в польськім ставку сусіди як почнуть співати: "Jeszcze Polska nie zginela" — аж луна йде! Гей, як прокинеться руський ставок, як загримить "Ще не вмерла Україна!" — настав такий вереск, що й розібрати було годі, що співали одні, а що другі.

І не вмовкали вже оба ставки аж до самого досвіта, коли на крайнебі зачервонілося сонце. І були би співали привітну пісню самому сонцю, але

з села надлетіли три бузьки, стали кружляти понад обома ставками, всі жаби пірнули у воду і замовкли.

Конюх, що лежав на пасовиську і зовсім припав росою, піднявся помалу і закляв:

— А грім би вас побив, прокляті жаби! Цілу ніч спати не дали!

1898